

De huisspitsmuis (*Crocidura russula*)

Begin februari is er sinds lange tijd weer een waterspitsmuis (*Neomys fodiens*) waargenomen in Nederland. Deze mooie kleine insecteneter zullen we niet snel aantreffen rondom onze huizen, maar zijn op het land levende 'neef', de huisspitsmuis (*Crocidura russula*), des te meer.

De waarneming van de waterspitsmuis werd gedaan tijdens een onderzoek van RAVON en Rijkswaterstaat naar een heel ander dier, namelijk de ringslang. Op de wildcamerabeelden dook echter ook dit bijzondere diertje op. Waterspitsmuizen leven gewoonlijk langs oevers en kunnen uitstekend zwemmen en duiken. Ze hebben hun insectenetersdieet uitgebreid met kleine kreeftjes, waterslakken en andere waterdieren. De landgebonden huisspitsmuis houdt meer van insecten, pissebedden en spinnen, waarmee hij zijn nut bewijst in onze woonomgeving.

Tekst: Vera de Visser, KAD

Herkenning

Zoals alle leden van de spitsmuizenfamilie is de huisspitsmuis in eerste instantie te herkennen aan de typische slurfachtige vorm van de snuit, waarmee ze zich onderscheiden van muizen. Een spitsmuizenschedel is dan ook smal toelopend en heeft geen jukbeenderen. De staart is ongeveer half zo lang als de rest van het lichaam en daarmee vrij kort (35 tot 50 mm). Huisspits-

Huisspitsmuis (*Crocidura russula*). Foto: Saxifraga-Rudmer Zwerver

muizen hebben een tweekleurige vacht: de bovenzijde van het lichaam is rossig bruingrijs van kleur en dit loopt geleidelijk over in gelig grijs aan de onderzijde. Het zijn erg lichte (ongeveer 10 gram) en snelle, wendbare dieren.

Gehoor, tast en reuk zijn de best ontwikkelde zintuigen van de huisspitsmuis. De oorschelpen zijn vrij klein en liggen vaak plat op de vacht. Voor hun uitstekende tastzin vertrouwen spitsmuizen voornamelijk op de gevoelige haren rondom de snuit. Ook kunnen ze zich door middel van de terugkaatsing van hun hoge piepgeluiden in een ruimte oriënteren. Van hun ogen zijn ze minder afhankelijk: die zijn dan ook klein en slecht ontwikkeld.

Leefomgeving

Net als de meeste andere spitsmuizensoorten leven huisspitsmuizen solitair en komen vooral 's nachts tevoorschijn, al scharrelen ze overdag ook wel eens rond. Ze zijn in staat om te overleven in allerlei typen landschappen zoals parken, weilanden en bosranden, maar ook in en rondom gebouwen en woningen. De voorkeur ligt bij stapels kreupelhout, struikgewas en ander ruig terrein met veel potentiële droge schuilplaatsen en nestelgelegenheid. Ze graven daarvoor holen in de grond of maken gebruik van bestaande gangen van bijvoorbeeld mollen. Voor de kleine diertjes die ze zijn, hebben ze een vrij groot territorium, namelijk tot zo'n 200 m². In de winter vertonen ze nauwelijks territoriaal gedrag en kunnen er meerdere huisspitsmuizen in één territorium voorkomen. Om warm te blijven en daarmee energie te besparen worden nesten in deze periode vaak gedeeld.

Voortplanting

De draagtijd van de huisspitsmuis duurt ongeveer een maand en één worp levert gemiddeld vier nieuwe jonge dieren op. Aangezien een vrouwtjeshuisspitsmuis

zich drie tot vier keer per jaar voortplant, betekent dat bij een maximumleeftijd in het wild van ongeveer twee jaar in totaal 32 nakomelingen per dier. Wanneer de huisspitsmuis deel uitmaakt van een grote populatie zal dit aantal een stuk lager liggen. Mannetje en vrouwtje zorgen gezamenlijk voor de jongen. Wanneer het nest verstoord wordt, zullen de ouders hun jongen verplaatsen in een typische 'karavaan': de jongen bijten zich vast in de staart of het vel van hun voorganger zodat er een ketting ontstaat met een ouderdier als eerste schakel.

Dieet

Een opvallend verschil met (huis)muizen is dat spitsmuizen insecteneters zijn in plaats van knaagdieren en daardoor in het bezit zijn van scherpe snijtanden en puntige kiezen. Het gebit is volledig wit van kleur, waarmee ze tot de zogenoemde wittandspitsmuizen behoren. Gewone bosspitsmuizen (*Sorex araneus*) en andere leden van de roodtandspitsmuizen hebben een rood gekleurd gebit; een gemakkelijke manier om het verschil te zien tussen deze twee onderfamilies. Hun voedselbehoefte is erg groot: spitsmuizen scharrelen elke dag hun eigen gewicht aan eten bij elkaar. Naast insecten eten ze ook wel insectenlarven, pissebedden, slakjes, spinnen en soms zaden. De samenstelling van dit dieet is gemakkelijk terug te vinden in hun uitwerpselen, die voornamelijk bestaan uit (glanzende) insectenresten zoals fragmenten van dekschildjes. Omdat hun vertering niet volledig is, eten ze hun uitwerpselen vaak weer op om er opnieuw voedingsstoffen uit te halen. De uitwerpselen zijn 3 tot 4 mm dik en tot 15 mm lang en puntig aan één zijde. Ze worden vaak aan elkaar geplakt gevonden. Het formaat van deze uitwerpselen leidt nogal eens tot verwarring met die van de bruine rat.

Huisspitsmuizen hebben aan de staartwortel en aan beide zijden van het lichaam klieren die een typische muskusgeur afgeven. Deze klieren functioneren als herkenningssignaal tijdens de paartijd. De meeste roofdieren hebben daar een hekel aan, met uilen als uitzondering.

Illustratie van een spitsmuizenkaravaan door Edward Hamilton Aitken.

In uilenbraakballen zijn daarom vaak schedels van spitsmuizen terug te vinden. Ook katten laten zich niet altijd tegenhouden door de muskusgeur.

Bestrijding? Niet nodig!

Spitsmuizen die in huizen worden aangetroffen zijn, enkele uitzonderingen daargelaten, altijd huisspitsmuizen. Daar kunnen ze overlast veroorzaken in de vorm van stank, lawaai en bevuiling door uitwerpselen. Desondanks zijn huisspitsmuizen zeer nuttige dieren die insecten wegvangen. Mocht het toch nodig zijn om deze dieren uit huis te verwijderen, dan kunnen ze gevangen worden met een vangkooitje en buiten uitgezet worden. Bestrijding in de vorm van klemmen is niet nodig. Het afdichten van alle kleine (minimaal 5 mm) openingen in de buitenmuren van de woning is een voldoende weringsmaatregel. ●

Op YouTube staat een aantal filmpjes van een spitsmuizenkaravaan. Het bekijken waard!
www.youtube.com/watch?v=Al4xu1rOpLc
www.youtube.com/watch?v=AlItxhn86Fk

De huisspitsmuis behoort tot de wittandspitsmuizen en heeft een volledig wit gebit. Foto: Saxifraga-Rudmer Zwerver

